

Література:

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание : [пер. с англ.] / Анна Вежбицкая / [отв. ред. и сост. М. А. Кронгауз]. – Москва : Рус. слов., 1996. – 411 с.
2. Гак В. Г. Языковые преобразования / Владимир Григорьевич Гак. – М. : Высшая школа, 1998. – 720 с.
3. Горбаневский М. В. Русская городская топонимия: проблемы ист.-культурного изучения и современного лексикографического описания: автореф. дис. на соискание науч. степени доктора филол. наук : 10.02.01 «Русский язык» / М. В. Горбаневский. – М., 1994. – 39 с.
4. Катернюк В. В. Структурно-семантичні характеристики неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / В. В. Катернюк ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2010. – 16 с.
5. Лесовець Н.М. Ергономія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н.М. Лесовець ; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2007. – 19 с.
6. Подольская Н. В. Ономастическое словообразование (сопоставительный анализ на мат. восточнославянской ономики) : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Н. В. Подольская. – М., 1990. – 49 с.
7. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Наталья Владимировна Подольская. – М. : Наука, 1978. – 198 с.
8. Суперанская А. В. Имя нарицательное и собственное / Александра Васильевна Суперанская. – М. : Наука, 1978. – 197 с.
9. Суперанская А. В. Языковые и внеязыковые ассоциации собственных имен / Александра Васильевна Суперанская. – М. : Наука, 1978. – 150 с.
10. Телия В. Н. Вторичная номинация и ее виды / В. Н. Телия // Языковая номинация. Виды переименования. – М. : Наука, 1977. – С. 129–222.
11. Minton A. «Apartment-house Names» / A. Minton // American Speech. – Duke University Press, American Dialect Society [Електронний ресурс]. – 1945. – Режим доступу : http://www.jstor.org/stable/486720?seq=1#page_scan_tab_contents
12. Wikipedia, the free encyclopedia [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

Джерела ілюстративного матеріалу:

13. London Restaurants [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : http://www.tripadvisor.com/Restaurants-g186338-London_England.html
14. Berlin Restaurants [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : <http://www.tripadvisor.com/Restaurants-g187323-Berlin.html>
15. Copenhagen Restaurants [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : http://www.tripadvisor.com/Restaurants-g189541-Copenhagen_Zealand.html

УДК 811.13'44

І. С. Кіркоська,

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ

СИТУАЦІЯ ГОТОВНОСТІ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ДІЇ ЯК КОМПОНЕНТ КАТЕГОРІЇ ПРОСПЕКТИВНОСТІ ТА ЗАСОБИ ЇЇ ВИРАЖЕННЯ У СУЧАСНИХ РОМАНСЬКИХ МОВАХ

Стаття присвячена вивченню ситуації готовності до здійснення дії як компонента категорії проспективності. Проспективність розглядається в контексті взаємодії категорій аспектуальності, модальності та темпоральності. Окрема увага приділяється опису мовних засобів реалізації зазначеної ситуації у сучасних романських мовах.

Ключові слова: модальність, проспективність, проспективне значення, аспектуальна ситуація, модальна конструкція, модально-комунікативна парадигма.

THE SITUATION OF READINESS FOR ACTION AS A PROSPECTIVITY COMPONENT AND ITS MODES OF EXPRESSION IN THE MODERN ROMANCE LANGUAGES

The article deals with the situation of readiness for action as a prospectivity component. Besides, it dwells on the range of verbal ways of situation representation in the modern Romance languages.

The research aims to investigate different features of prospectivity category in terms of modality. The stated objective determined the solution of the following research tasks: to study the modality and temporality categories, their interplay for formation and verbal expression of prospectivity; to describe the ways, which convey the verbal representation of readiness for action as a prospectivity component.

It was in studies revealing that prospectivity refers to aspectual action attribute. From the cognitive perspective, it corresponds to the concept of «the process implementation phases», in traditional terminology it corresponds to the moods. Generally, the notion of mood requires moving beyond the verb forms research and correlating with prospectivity process representation with the split-level language units. As the mood, prospectively is «a free non-systemic unit» and can be defined by the reference to lexico-grammatical sphere as an interlevel phenomenon.

Language data of the modern Romance languages allow to conclude that the situation of «readiness for action», obtaining a variety of universal parameters, can be characterized as «inclination», «determination to or readily the action without problems, of one's own free will». As a result, it can be described as «maturing of the situation». The aspectual situation «readiness for action» enables us to analyze the specific elements such as readiness, mobilization of consciousness (determination and can-do attitude) as well as emotional and sensuous spheres (will and wish), physical and psychological conditions of action realization. This phase describes the situation from the readiness point of view while there are all the conditions for doing the action, including making decision and can-do attitude

Key words: modality, prospectivity, prospective meaning, aspectual situation, modal structure, modal-communicative paradigm.

СИТУАЦИЯ ГОТОВНОСТИ К СОВЕРШЕНИЮ ДЕЙСТВИЯ КАК КОМПОНЕНТ КАТЕГОРИИ ПРОСПЕКТИВНОСТИ И СПОСОБЫ ЕЕ ВЫРАЖЕНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ РОМАНСКИХ ЯЗЫКАХ

Статья посвящена ситуации готовности к совершению действия как компонента категории проспективности. Проспективность рассматривается в контексте взаимодействия категорий аспектуальности, модальности и темпоральности. Отдельное внимание уделяется описанию языковых средств реализации указанной ситуации в современных романских языках.

Ключевые слова: модальность, проспективность, проспективное значение, аспектуальная ситуация, модальная конструкция, модально-коммуникативная парадигма.

Мовна модальність є однією з ключових категорій, яка встановлює зв'язок речення (висловлювання) з позамовною дійсністю і, яка реалізує його компонентний потенціал, характеризується активним інтересом до неї з боку дослідників і «стійко зберігається як визнаний предмет дискусій» [1, с. 59]. Причому інтерес до даної категорії особливо збільшився за останні десятиріччя, коли у мовознавстві міцно закріпився функціональний підхід і чітко проявилась увага до людського фактору як важливого екстралінгвістичного компонента мовних новоутворень.

Об'єктом даного дослідження є аспектуальна ситуація готовності до здійснення дії як компонент проспективної модальності.

Предметом дослідження слугували засоби мовної репрезентації готовності до здійснення дії як компонент проспективної модальності у французькій, італійській, іспанській та португальській мовах.

Метою представленого дослідження є розгляд специфіки категорії проспективності в плані модальності, а також мовних особливостей вираження ситуації готовності до здійснення дії як компонента категорії проспективності на основі аналізу даних споріднених романських мов (французької, італійської, іспанської та португальської).

Поставлена мета передбачає вирішення наступних **дослідницьких завдань**:

– дослідити значущість процесу взаємодії категорій аспектуальності, модальності та темпоральності для становлення та мовного оформлення проспективності;

– описати засоби мовної репрезентації аспектуальної ситуації готовності до здійснення дії як компонент категорії проспективності та засоби її вираження на матеріалі французької, італійської, іспанської та португальської мов.

Модальні одиниці, що належать до поля можливості або необхідності, є модальними дієсловами та конструкціями. На думку В.І. Охрімченко їх можна розглядати як модальні структури: модальне дієслово або модальна конструкція + інфінітив буде неповною модальною структурою, яка стає власне модальною структурою лише з компонентами, що до неї приєднуються, причому приєднання цих компонентів є закономірним. У модальній структурі відбуватиметься злиття ядра та приядерної зони [10, с. 72]. В даному контексті реалізація проспекції у мікротексті з модальними одиницями має розглядатися у співвідношенні зі ступенем її смислової завершеності, інформативності [10, с. 65]. Так, можна висунути гіпотезу, що мовні одиниці, які передають ситуацію готовності до здійснення дії, задають проспекцію, оскільки передають готовність до подолання перешкод суб'єктом, який передає інформацію. Тоді у проспективній частині висловлювання має міститися інформація про готовність до подолання перешкод, а відповідне висловлювання буде містити відповідну модальну одиницю, що виконуватиме функцію зняття сумніву, усунення епістемічної перешкоди.

На думку А. П. Загнітко, усі речення складають єдину модально-комунікативну парадигму. За допомогою ряду змінних параметрів, або категорій, зміна яких дозволяє отримати нові речення цієї парадигми, окреслюють кількісний і якісний склад цієї парадигми [7, с. 121]. Модальність пов'язана з суб'єктно-об'єктивними відношеннями у висловлюванні, з часовими відношеннями, з комунікативним завданням висловлювання [5, с. 644].

У процесі формування та розвитку романських мов, А. Дога звернув увагу на те, що мова, щоб передати часові, видові і модальні відтінки, які неможливо висловити звичайним відмінюванням дієслів, використовує перифрастичні звороти [6, с. 359]. Вже в латинській мові для вираження бажання зробити що-небудь для майбутнього часу використовували інфінітивний зворот з дієсловом *habeo*. О. Браше пише, що у Цицерона часто зустрічаються форми *habeo etiam dicere*, *habeo ad te scribere* [2, с. 124]. Пройснувавши паралельно зі звичайними формами майбутнього, перифрази замінюють їх і надалі. У вульгарній латині для найближчого майбутнього, як пише А. Дога, «було випробуване» дієслово *venire*.

На думку Р. В. Федорової модель категорії проспективності повинна відповідати уяві про час як лінійно розташованому, яке повторює природний життєвий цикл, який має початок і кінець. На думку дослідниці, якщо уявити часову вісь у вигляді траєкторії просторово-часової послідовності проспективних ситуацій, то вона виглядатиме наступним чином [11, с. 51–52]:

Рис. 1. Модель аспектуальної категорії проспективності

У класифікації, розробленій Р. В. Федоровою, розглядаються компоненти **готовності до здійснення дії** на матеріалі російської, англійської та французької мов. Усі зазначені мови входять до складу індоєвропейської мовної сім'ї, але належать до різних груп. В рамках даної статті застосовуючи порівняльний метод вивчення мов, ми розглянемо мови романської групи, спираючись на лексичні відповідники української мови. Перейдемо до більш докладного розгляду компонентів аспектуальної ситуації готовності до здійснення (далі КАС) і способів їх вираження у французькій мові, італійській, іспанській та португальській мовах.

1. *КАС – згода зроби́ти що-небудь, бажання сприяти чому-небудь*

Дана понятійна ситуація передбачає, особисту мотивацію, добровільну схильність, згоду або внутрішнє бажання суб'єкта до вступу в дію або ж нову ситуацію.

2. *КАС – установка, прийняття рішення, спрямованого на виконання тієї або іншої дії*

Значення цього семантичного компонента полягає у остаточному визначенні з прийняттям рішення, або плану подальших дій. Таке значення пов'язане з попередньою роботою, щодо методів та способів майбутнього розв'язання ситуації у майбутньому [4, с. 148].

3. *КАС – психологічна налаштованість (готовність)*

Даний компонент, що входить до складу понятійної ситуації «готовність до вступу в нову ситуацію», вказує на психологічний настрій суб'єкта на виконання певної дії в найближчому майбутньому і може бути реалізований в українській мові за допомогою конструкції *готовий* + інфінітив.

4. *КАС – фізична підготовленість*

Семантична значущість такої ситуації стосується, насамперед фізичного стану готовності. У тлумачному словникові української мови, готовий означає «який зробив необхідне приготування, або виявляє бажання зробити щось» [4, с. 257]. Як бачимо, таке значення передбачає попередню підготовчу роботу.

5. КАС – емоційний стан готовності

Мовні засоби сучасних романських мов, які передають цю ситуацію на відміну від попередньої передають фігуральне значення забарвлення готовності до виконання певної дії. У деяких випадках виникнення готовності до зміни ситуації означає мати результат емоційного стану суб'єкта.

Таблиця 2.

Компоненти аспектуальної ситуації готовності до здійснення дії та засоби їх вираження

КОМПОНЕНТ	Українська мова	Французька мова	Італійська мова	Іспанська мова	Португальська мова
1. Згода зробити щось, бажання сприяти чомусь	<i>готовий(а) + інфінітив</i> <i>зоден + інфінітив</i>	1. <i>être disposé à + інфінітив</i> 2. <i>être prêt à + інфінітив</i> 3. <i>se préparer à + інфінітив</i>	1. <i>essere disposto a + інфінітив</i> 2. <i>essere pronto a + інфінітив</i> 3. <i>prepararsi + інфінітив</i>	1. <i>estar dispuesto a + інфінітив</i> 2. <i>estar listo para + інфінітив</i> 3. <i>estar pre-parado para + інфінітив</i>	1. <i>estar disposto a + інфінітив</i> 2. <i>estar pronto para + інфінітив</i> 3. <i>preparar-se para + інфінітив</i>
2. Установка, прийняття рішення, направлення на виконання тієї чи іншої дії	<i>riuniti(ся) + інфінітив</i>	1. <i>décider de + інфінітив</i> 2. <i>résoudre de + інфінітив</i> 3. <i>prendre le parti de + інфінітив</i> 4. <i>se décider à + інфінітив</i> 5. <i>se résoudre à + інфінітив</i> 6. <i>être résolu à (de) + інфінітив</i>	1. <i>decidere + інфінітив</i> 2. <i>risolvere + інфінітив</i> 3. <i>approfittate del + інфінітив</i> 4. <i>deciden-do di + інфінітив</i> 5. <i>risolvere a + інфінітив</i> 6. <i>essere risolto (de) + інфінітив</i>	1. <i>decidir + інфінітив</i> 2. <i>decidir (se) a + інфінітив</i> 3. <i>atrever-sea + інфінітив</i> 4. <i>resolver (se) a + інфінітив</i>	1. <i>decidir -se (ce) + інфінітив</i> 2. <i>resolver + інфінітив</i> 3. <i>ser resoldido (de) + інфінітив</i> 4. <i>resolver -se + інфінітив</i> 5. <i>atrever -se + інфінітив</i>
3. Психологічна готовність	<i>готовий(а) + інфінітив</i>	<i>être prêt à + інфінітив</i>	1. <i>essere pronto a + інфінітив</i> 2. <i>essere in procinto + інфінітив</i>	<i>estar dispuesto a + інфінітив</i>	<i>estar preparado para + інфінітив</i>
4. Фізична підготовка	<i>готовий(а) + інфінітив</i>	1. <i>préparé + інфінітив</i> 2. <i>se préparer à qch.</i>	1. <i>preparato + інфінітив</i> 2. <i>preparar-si per qc.</i>	1. <i>estar preparado para + інфінітив</i> 2. <i>estar listo para + інфінітив</i> 3. <i>prepararse para algo</i>	<i>estar preparado para + інфінітив</i>
5. Емоційний стан готовності	<i>готовий(а) + інфінітив</i>	<i>résolu de + інфінітив</i>	<i>risoluto + інфінітив</i>	<i>estar resuelto a + інфінітив</i>	<i>resoldido + інфінітив</i>

Отже, проспективність відноситься до аспектуальної характеристики дії, яка відповідає, з точки зору когнітивних позицій, уявленню про «стадії реалізації процесу», в традиційній термінології – до способів дії. Поняття способу дії в широкому сенсі передбачає вихід за рамки дослідження дієслівних форм і співвідносність з репрезентацією виконаних дій (процесу) різномірними одиницями мови. Будучи способом дії, проспективність володіє статусом «вільних несистемних утворень» і характеризується належністю до лексико-граматичної сфери як міжрівневе явище.

Мовні дані сучасних романських мов дозволяють зробити висновок, що ситуація «готовності до здійснення дії», що має також набір універсальних параметрів, може характеризуватися, як «схильність», «рішучість охоче, без проблем, добровільно здійснити дію» і як результат «дозрівання» ситуації. Аспектуальна ситуація «готовність вчинення дії» дозволяє судити про перетин окремих складових, таких як: готовність, мобілізація свідомості (рішучість і установка на виконання дії) і емоційно-чуттєвої сфери (волі і бажання), фізичні та психологічні умови реалізації дії. Ця фаза характеризує ситуацію щодо готовності, при якій є всі умови для здійснення дії, у тому числі прийняття рішення і наявність установки на її виконання.

Література:

- Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики. Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис / А. В. Бондарко; Отв. ред. Бондарко А. В. – Л.: Наука, 1988. – 348 с.
- Браше О. Историческая грамматика французского языка / О. Браше; пер. с фр. – М.: Едиториал УРСС, 2005. – 184 с.
- Вебер И. Н. Новый португало-русский русско-португальский словарь / И. Н. Вебер. – М.: Дом Славянской книги, 2014. – 896 с.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
- Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка / В. Г. Гак. – М.: Добросвет, 2000. – 832 с.
- Доза А. История французского языка / А. Доза; пер. с фр.; под ред. и с предисл. М.С. Гурычевой. – М.: КомКнига, 2006. – 472 с.
- Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису: монографія / А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – 294 с.
- Зорько Г. Ф. Новый большой итальянско-русский словарь / Г. Ф. Зорько. – М.: Рус. яз. – Медиа, 2006. – XII, 1230, [6] с.
- Садиков А. В. Новый испанско-русский словарь современного употребления / А. В. Садиков. – М.: Рус. яз. – Медиа, 2005. – 694 с.
- Охріменко В. І. Смысловая структура модальных единиц: монографія / В. І. Охріменко. – К.: Логос, 2011. – 403 с.
- Федорова Р. М. Языковая объективация категории проспективности: дисс. ... канд. филол. наук, спец. 10.02.19 «Теория языка» / Р. М. Федорова. – Нижневартовский гос. ун-т, 2014. – 187 с.